

RIJEDAK VIŠEBOJNI MOZAIK IZ RIMSKE VILE U POMERU

KRISTINA DŽIN

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Međunarodni istraživački centar za arheologiju, Brijuni-Medulin

HR - Medulin, Centar 214

UDK: 904:738.5(497.57 Pomer)“00/03“

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 7. II. 2011.

Članak obrađuje dio rezidencijske centripetalne peristilne rimske vile s vodospremom L oblika, kaptiranim izvorom vode i operativnom obalom, otkrivene 2007. godine. Posebnost je nalaz podnog višebojnog mozaika ukrašenog kockastom i pleternom trakom kao i četverokutnim centralnim poljem s trodimenzionalnim rombovima. U sredini mozaičkog polja su sačuvane dvije višebojne osmerolisne rozete. Najzanimljivija i rijetka za Istru, kao i za šire područje Desete italske regije „*Venetia et Histria*“, je rozeta s listovima, koji završavaju stiliziranim ptičjim glavama i kljunovima, iz 2. stoljeća. Građevinski kompleks maritimne vile s peristilom i operativnom obalom, temeljem otkrivenih uporabnih predmeta, korišten je od 1. do 4. stoljeća.

Na području južne Istre ističu se premanturski poluotok s Premanturom i duboki Medulinski zaljev u kojem se u sjeverozapadnom dijelu smjestila Pomerska vala s Pomerom. Obzirom na poniranje tla na istočnoj jadranskoj obali¹, more se tijekom dvije tisuće godina podiglo oko dva metra i tako, u ranije plitkom morskom zaljevu, stvorilo prividno „jezero“.

Premanturski poluotok, pod nazivom „*akra pró tón polón*“ u pisanom vrelu navodi grčki geograf i povjesničar Strabon (63. pr. Kr. - 19. posl. Kr.) u djelu „*Geografija*“ (VII, 314), ali tek Pomponije Mela (1. st.) u „*Korografija*“ (II, 75) daje mu naziv *Promonturium Polaticum*. Stefanos iz Bizanta (5. st.) u opsežnom geografskom leksikonu, kojeg su se ulomci sačuvali i kod cara Konstantina VII Porfirogeneta, premanturski poluotok navodi kao *akrotérion polatikón*. U kartografiji i putopisima srednjovjekovnih moreplo-

1. N. LONČAR, Geomorfologija, u: *Istarska enciklopedija*, Zagreb 2005, 252.

vaca, trgovaca i putopisaca sjevernim Jadranom, u većini slučajeva, umjesto grčkog naziva, upotrebljavao se latinski: *Promonturium Polaticum*. Pietro Copo, koji je izradio, na drvenoj ploči, ugravirani primjerak karte Istre 1525., u kojoj je urezan naziv *Promonturium Polaticum*, a koju je izdao i u djelu „*De Summa totius Orbis*“ 1540., u korografiji „*Del sito de Listria*“, opisuje područje Premanture i Medulina navodeći: „... jedna (milja) do Olmosela, jedna odavde do onih na Premanturi, gdje se nalaze četiri otoka, jedan veliki i tri mala, a do njih ima pet milja, od njih do Medulina jedna je manje. Od Premanture do Marlere su dva otoka u Kvarneru, udaljena od Premanture šest milja, a do Venecije ima 130 milja“². Na istoj, najstarijoj sačuvanoj karti istarskog poluotoka, Pietro Copo je kod *Promonturium Polaticum* označio i naziv *Pomoerium* u Medulinskom zaljevu³. Duboko u sjeverozapadnom dijelu Medulinskog zaljeva smjestio se antički Pomer (*Pomoerium*). Najdublji dio zaljeva naziva se Pomerska vala, ispred koje se iz mora uzdižu dva otočića: Pomerski školjić i Premanturski školjić. Prema obliku terena, ali i uočenim antičkim, kasnoantičkim i ranokršćanskim objektima uz obalu Medulinskog zaljeva (Punta Kašteja, Pineta, Funtana, Vižula, Burle, Mukalba), a poglavito Pomerske vale (Biškupija, Sv. Ivan od Izvora, Sv. Flor, Sv. Andrija i rezidencijska vila na priobalju rta Munat), na širem području Pomersštine, nalazi se velik broj neistraženih arheoloških spomeničkih lokaliteta⁴.

Na obali kod rta Munat 1984. godine, prilikom izgradnje ACI marine „Pomer - Munat“, otkriveni su građevinski ostaci dijela rimske maritimne vile s nekoliko prostorija, više temeljnih zidova uz more i ispod morske površine⁵. Dio sačuvane arhitekture u jednoj prostoriji sa stupićima sustava za zagrijavanje zraka i vode (*hipocaust*) ukazivao je na malu kupelj (*termae*) s dijelom kanala za peć (*praefurnium*), četverokutni bazen s vodom i popratne prostorije, te dugom peristilnom nadsvedenom šetnicom sa stupovima uz morsku obalu. U okviru marine, dijelovi zidova vile su konzervirani i

2. A. DEGRASSI, *Del sito de Listria* (Pietro Copo, del sito de Listria a Iosepho Faustino), pretsak rukopisa iz 1540., u: *Scritti vari di antichità*, Trieste 1971, 422. «... mia do et a Olmeselo mia do de q(ui) ale promontore che sono quattro Isole vna gra(n)da et tre pizole miglia cinque da queste a Medolin mia vno. Dale Promontore ale Merlere doi Isole in Carner miglia sei dale Promontore a Venetia se fano miglia CXXX.»

3. L. LAGO-C. ROSSIT, *Descriptio Histriae* (Histria di Pietro Coppo del 1525), Trieste 1981, 36-37.

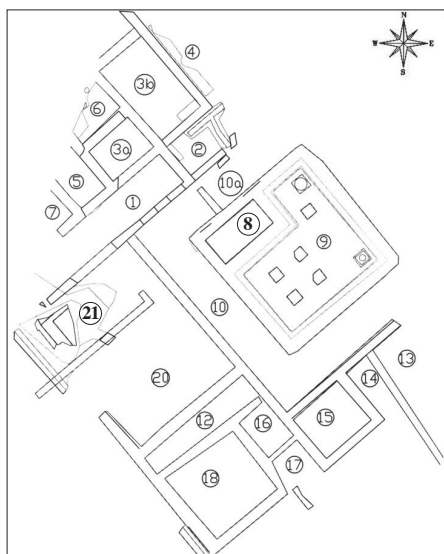
4. V. GIRARDI JURKIĆ, Il territorio di Pomer alla luce del materiale archeologico, *Atti*, sv. 10, Rovigno 1979-1980, 103-111.

5. V. GIRARDI JURKIĆ, Izvješće o zaštitnom arheološkom istraživanju vile rustike u Pomeru, br. 279/1984 od 12. srpnja 1984., br. 99/1984 od 14. ožujka 1984., br. 203/1984 od 3. svibnja 1984.; Rješenje o zaštitnom arheološkom istraživanju na k.č. 226/1, Klasa br. 01-UP/1-3/84 od 9. ožujka 1984.

prezentirani. Istraženi dijelovi vile otkrili su ulomke žutih, sivih i bijelih zidnih fresaka i stropne žbuke datiranih od 1. do 4. stoljeća. Na dijelu rimskog zida vile lociranom prema zapadu (visine oko 1,5 m), preko prometnice, koji je graničio s brežuljkom, otkriveni su tragovi zidne, a u zasipu i stropne žbuke s ulomcima štukature. Dio rimskog objekta pod postojećom prometnicom za kamp nije istraživan, iako je bilo vidljivo da ima ostataka temeljne arhitekture, koja se širila prema zapadu. Prema analogiji, a na temelju već postojećih segmenata temeljnih dijelova arhitekture, isti rimski objekat prostirao se na zapadnom i istočnom pravcu priobalja.

Godine 2006. tijekom gradnje moderne zgrade na istočnom dijelu morske obale, temeljem tvrdnje u novinskom članku⁶, uništeno je oko 80% rimske arhitekture maritimne rezidencijske vile. Najreprezentativniji primjerak arheoloških ostataka jest otkriće višebojnog podnog mozaika sačuvane površine oko 5 m kvadratnih, s dijelovima zidova prostorija za stanovanje i vodospremom⁷. Temeljem otkrivenog, bilo je moguće djelomično tumačiti tloris istraženog dijela antičke vile: dio peristila i ostalih prostorija s dijelom podova (Tloris I.). Najzanimljivija je vodosprema s kaptiranim izvorom žive pitke vode⁸. U morskom plicaku je otkriven i dio zidane obale s dugim pristaništem za brodove⁹.

Višebojni podni mozaik (Tloris I., prostorija 21) sastojao se od crnih, bijelih, žutih, crvenih i roza kockica, veličine 1x1x1 cm. Rubni dio mozaika u svečanoj dvorani činio je sačuvani bijeli pojas u širini od 16 cm, nakon kojeg je slijedila bijela traka

Tloris I. Pomer, dio kompleksa rimske vile

6. „Pomerci: Ne betonizaciji“, u: *Metro Express*, 22. studeni 2006, 5.

7. Više vidi: V. GIRARDI JURKIĆ, *Alcune caratteristiche tipologiche delle cisterne romane dell'Istria meridionale*, *Atti*, sv. 37, Rovigno-Trieste 2007, 63-89.

8. K. DŽIN, *Lokalitet: Pomer, naselje: Pomer, vrsta radova: zaštitno iskopavanje*, *Hrvatski arheološki godišnjak*, sv. 4/2007, Zagreb 2008, 280-281; R. MATIJAŠIĆ, *Gospodarstvo Istre*, Pula 2008, 284-291.

9. I. KONCANI UHAČ, *Podmorsko arheološko istraživanje pristaništa rimske vile u Pomeru*, *Obavijesti*, br. 2, Zagreb 2008, 36-44; ISTA, *Rezultati podmorskih arheoloških istraživanja u istarskom akvatoriju tijekom 2007. godine*, *Histria antiqua* (dalje: *Hanq*), 16, Pula 2008, 199-202.

širine 25 cm s obje strane obrubljena crnim okvirom širine 3 cm. Pravilan ritam crnih i bijelih traka prekinut je pojasom s motivom šahovskog polja širine 44 cm. Tim pojasom definirana je pozicija središnjeg polja mozaičke površine. Ova najzanimljivija i rijetka kompozicija sastavljena je od geometrijskih, biljnih i životinjskih motiva. Obrubljena je trakom koju ispunjava tropruta pletenica širine 21 cm. Geometrijska forma središnje kompozicije naglašena je osmerostraničnim likom u čijem se središtu nalazi kvadrat (35x35 cm). Prostor između kvadrata i osmerokuta ispunjen je izduženim šesterokutima, u čijem se središtu nalaze dvostruko uokvireni kvadrati ispunjeni listovima i rozetama. Između kvadrata i stranica šesterokuta smješteni su rombovi. Trokuti između osmerokuta ispunjeni su jednostavnim palmetama. U sjevernom središtu kvadrata nalazi se životinjski motiv, koji čine četiri ptičje glave, pravilno raspoređene oko šest nizova koncentrično postavljenih kockica, koje zajedno s listovima između njih čine osmerolisnu rozetu. Južni je kvadrat ukrašen dvjema dijagonalnim crvenim linijama s listolikim završetkom. Dijagonalne linije opasuje crvena linija s bradavičastim ispupčenjima žute boje.

Opisani mozaički tepih je po uzorku i roza boji kockica (*tessera*) jedinstven u Istri. Ova luksuzna dvorana povezana je s dvije manje sobe, koje su vratima izlazile na vodospremu¹⁰. Otkriveni podni mozaik iz Pomera je poseban obzirom na opću matricu florisu i na kompoziciju ukrasa. Mozaik je zanimljiv i zbog izbora kockica i boja korištenog kamena. Kao podni funkcionalni mozaički pod zamišljen je kao središnji tepih, koji u cijelosti pokriva prostoriju vile. Mozaičar je kombinirao pet karakterističnih geometrijskih motiva i dva izražajna florealna detalja. Bijeli široki okvir obrubljen jednorodnom uskom crnom trakom poznat je u već otkrivenim i evidentiranim mozaičkim okvirima rimskih vila u Istri i na području susjednog Veneta. Ovi okviri kao primjeri rimskog mozaičkog podnog ukrašavanja uočeni su na području Istre: u prostoriji ljetnikovca u Valbandonu kod Fažane¹¹, maritimnoj vili u Barbarigi¹², urbanoj vili u Puli¹³; u Dalmaciji: rimska građevina u Zadru¹⁴; i u Venetu¹⁵. Nakon bijelog okvira na pomerskom mozaiku slijedi širok okvir kombiniran

10. K. DŽIN, L'esplorazione archeologica di recupero di parte dell'edificio romano a Pomer, *Atti*, sv. 38, Rovigno 2008, 41-42.

11. V. GIRARDI JURKIĆ, Rimski kompleks maritimne vile u Valbandonu (Fažana), *Fažanski libar*, sv. 1, Fažana 2006, 47-48.

12. J. MEDER, *Podni mozaici u Hrvatskoj od 1. do 6. stoljeća*, Zagreb 2003, 46.

13. J. MEDER, *n. dj.*, 55.

14. J. MEDER, *n. dj.*, 82.

15. F. RINALDI, Mosaici e pavimenti del Veneto, Provincie di Padova, Rovigo, Verona e Vicenza (I sec. a.C.–VI sec. d. C.), *Antenor Quadrini*, sv. 7, Edizioni Quasar, Roma 2007, 605, tab. LXXX, sl. 2. (domus veronese del cortile del Tribunale, 320, 321).

od naizmjenično složenih crnih i bijelih kockica. Takve kombinacije crnih i bijelih kockica u okviru cijelog tepiha poznate su u Rimu već od kasnog cezarijanskog doba na Palatinu¹⁶ do 3. st. i u Villa dei Quintili na Via Appia¹⁷, te posebno u postkonstantinovsko vrijeme. Ovaj dijapazon korištenja crnih i bijelih kockica ne pomaže puno u vremenskoj determinaciji izrade pomerskog mozaika. Posebno je bitno da se u Venetu, Istri i Dalmaciji ne pojavljuje niti u jednoj formi, tj. kao tepih ili kao bordura. Okvir od crnih i bijelih mozaičkih kockica otkriven u Pomeru je u tom slučaju jedinstvene kompozicijske imaginacije. Okvir od troprutastog pletera i više je također posebna dekoracija. Javlja se rjeđe od dvoprutastog pletera u Venetu, Istri i Dalmaciji od druge

Rimska maritimna vila, pogled iz zraka

polovice 1. st. do druge polovice 4. st. Međutim ovaj tip pletera se javlja i u rimskoj građevini u Naroni (Vid kod Metkovića)¹⁸.

Kompozicije osmerokrakih zvijezda, bilo onih koje poput mreže prekrivaju površinu ili se nalaze u metopama ili medaljonima, veoma je teško datirati. Dekorativni popratni elementi kod stilskog vremenskog determiniranja mozaika, mogu biti komplementarni faktor za njegovo određivanje¹⁹. Samo pojavljivanje rozete, četverolatične i šesterolatične u kombinaciji, javlja se već u drugoj polovici 1. st. i početkom 2. st., tj. od Flavijevaca nadalje. One su nezaobilazni dekorativni element na području Desete italske regije²⁰. Sama

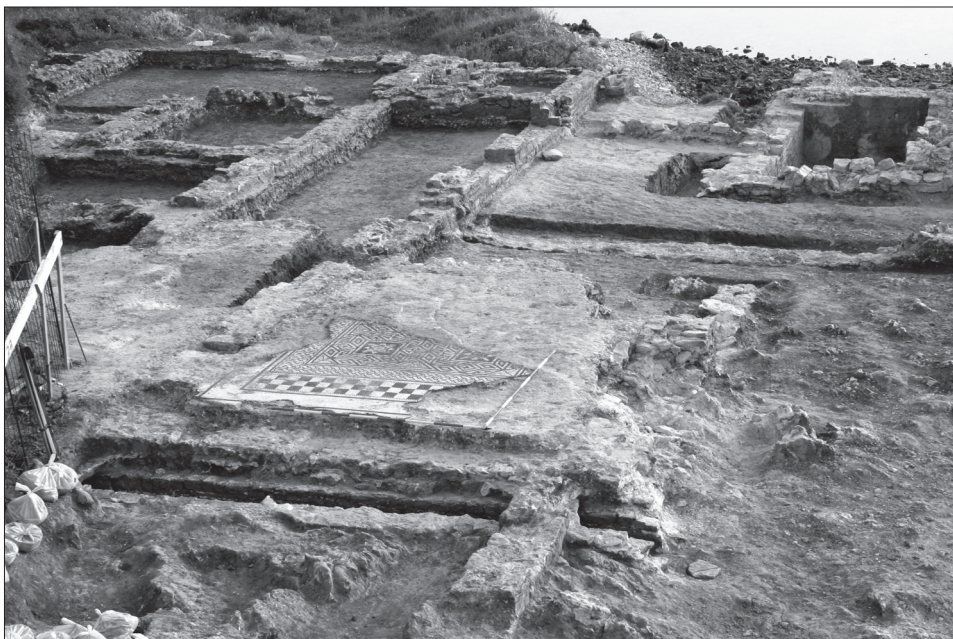
16. F. RINALDI, *n. dj.*, 73.

17. F. RINALDI, *n. dj.*, 143-144.

18. J. MEDER, *n. dj.*, 124, tab. LIII, 1,2.

19. J. MEDER, *n. dj.*, 125.

20. M. DONDERER, *Die Chronologie der römischen Mosaiken in Venetien und Istrien bis zur Zeit der Antoninen*, Archäologische Forschungen, sv. 15, Berlin 1986 (Aquileia, tab. 24; Barcola, tab. 32).

Dio vile, 1.-4. stoljeće

činjenica da se osmeročlana rozeta u središtu kvadra javlja u Hadrijanovo doba, potvrđuje da je dekoracija poda u drugoj fazi pomerske vile bila izvedena sredinom 2. st. u stilskom razdoblju Hadrijanova „cvjetnog stila“. Prvi put je rozeta s dekoracijom ptičjih kljunova otkrivena u dijelu rimske urbane vile u Puli (1963.) ukomponirane u sklopu mozaičkog poda s kantarosom, svastikom i hipokampom (Franjevački samostan). To su sve motivi koji se javljaju u Desetoj italskoj regiji²¹. Pored trodimenzionalnih rombova, na mozaiku se uočava i višebojna kockasta (roza, žuta) osmerolatična rozeta s kljunovima na krajevima latica. Vesna Girardi Jurkić mozaik pripisuje trećoj grupi crno-bijelih mozaika na tlu Istre s kraja 1. i početka 2. st. Prostoriju s mozaikom hipokampa označava kao dio terma *villae urbanae*, kasnije jedno od prvih okupljališta kršćana u rimskoj Puli²². Ante Šonje također rozete na području zapadne Istre datira u 2. do 3. st.²³, dok Campbell pelte proširenih krakova smješta na

21. J. MEDER, *n. dj.*, 57, tab. XV, sl. 1, 2.

22. V. GIRARDI JURKIĆ, I mosaici antichi dell'Istria, *Atti*, III Colloquio internazionale sul mosaico antico, Ravenna 1984, 167-176.

23. A. ŠONJE, Motivo ornamentale della pavimentazione nella basilica di S. Erasmo di Ohrid, *Actes*, X Congrès international d'archéologie chrétienne, Thessalonique - Città del Vaticano 1984.

početak 2. st.²⁴. Nalaz roza rozete s ptičjim kljunovima na pomerskom podnom mozaiku je drugi takav nalaz na području agera rimske kolonije Pole, te je jedinstven u geometrijskoj koncepciji podnog mozaičkog tepiha.

Tlorisni oblik vodospreme čini nepravilno slovo L, čija je zapremnina iznosila oko 120 m kubičnih vode. Zidovi su bili ožbukani hidroizolacijskim malterom (*opus signinum*) debljine 30 cm, a završni sloj žbuke bio je fino obrađen, što je i danas sačuvano. Ova ožbukana vodosprema je i danas nenadmašeni primjer tehnologije u gradnji prostora za prikupljanje i spremanje vode. Dno je popločeno keramičkim pločicama u formi riblje kosti (*opus spicatum*). U sjevernom i istočnom uglu nalaze se ugrađene u pod dvije kamene monolitne taložnice za smeće u vodi okupljenoj od kiše (90x90 cm i 85x90 cm). Na dnu vodospreme vidljivi su tragovi pet kvadrata vapnene žbuke (74x74 cm) iznad popločenog keramičkog poda (*spicae*). Vodosprema je dubinom od 70 cm ukopana u živu stijenu. Uz nju je otkriven četverokutni obzidan izvor žive vode (9,6x9,6 cm), koji je opskrbljivao pitkom tekućom vodom

Višebojni podni mozaik s rozetom, 2. stoljeće

kompleks vile. Vodosprema je služila kao rezerva pitke vode. Osim vodospreme i kaptiranog izvora žive vode (dim. 3,89x1,87 m) (Tloris I., prostor 8), otkriveni su i kanali za dovod vode u prostorije vile ali i kanali za odvodnju oborinskih voda s nagibom prema moru. Dio odvodnih kanala bio je popločen keramičkim pločama (*tegulae*) ili je voda istjecala žljebovima u živoj stijeni u more. U Istri su do sada otkrivene samo tri vodospreme sa L tlorisom gradnje, što ovaj nalaz čini komplementarnim o spoznajama

24. S. CAMPBELL, Good Luck Symbols on Spanish Mosaics, u: *La mosaïque gréco-romaine*. VI Colloque international du Centre National de la Recherche Scientifique, Valencia - Mérida 1990, 293-301.

vezanim za koncipiranje vodosprema južne Istre²⁵. Treba naglasiti da se mozaički pod nalazi u neposrednoj blizini vodospreme.

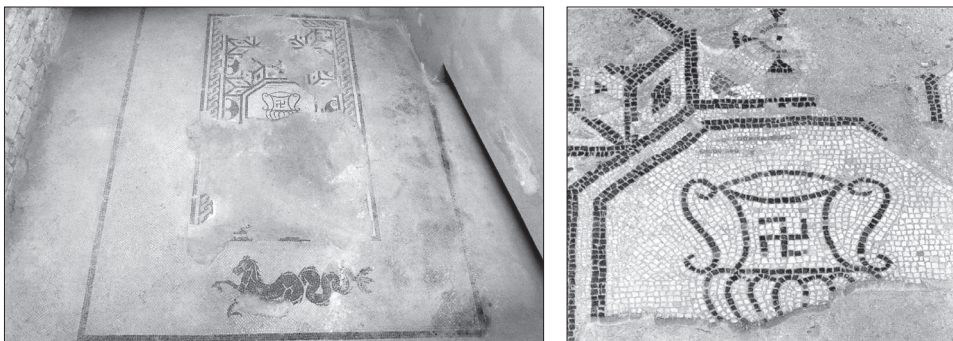
U podmorju vile otkriveno je antičko pristanište, u sklopu šireg rimskog rezidencijskog kompleksa, koji je opasivao cijeli zaljev s trijemovima i skladišnim zgradama sve do Sv. Ivana od Izvora. Rub obale građen je od većih pravilno obrađenih kamenih blokova, složenih u tri reda. Unutrašnjost obalnog zida ispunjena je manjim lomljenim kamenjem i odbačenim starijim rimskim građevinskim materijalom (*tegulae, imbrices*). Gornja površina blokova nalazi se danas na dubini od 1,27 do 1,30 m ispod mora. Donji red temeljnih blokova bio je položen na prirodno otklesanu živu stijenu. Uz ostatke pristaništa, na liniji kopna, još su u moru otkriveni temeljni dijelovi zgrade, vjerojatno natkriveni krov na stupovima (peristil?), koji su pripadali prvoj terasi vile. Očito je veliki dio vile bio otvoren šetnicom i peristilom prema moru s pogledom na istok.

Raspoznaju se dvije graditeljske faze vile. Prva, starija faza okvirno se datira od početka 1. do sredine 2. st., a pripadaju joj zidovi građeni od pravilno uslojenog kamena lomljenca povezanog žbukom. Druga, mlađa faza se datira od sredine 2. do 4. st. Toj fazi pripadaju zidovi od nepravilno uslojenog klesanog kamena lošije kvalitete i višebojni mozaik s geometrijskim i biljnim ukrasima. Zaključuje se da je kompleks vile sredinom 2. st. doživio temeljite građevinske i stilske promjene, koje su očite u dekoraciji i izvedbi mozaika s rozetama. Dvije graditeljske faze imao je i sklop vodospreme s obzidanim izvorom žive vode, koji je vjerojatno imao funkciju primarne opskrbe kompleksa vile vodom, dok je vodosprema služila kao rezerva vode u sušnim godišnjim mjesecima²⁶.

Očito je da je istraženi dio vile sastavni dio većeg rimskog maritimog rezidencijskog kompleksa uz sjeveroistočnu obalu Pomerske vale, na što neupitno ukazuju i otkriveni ostaci pod morem rimskog pristaništa u smjeru jugoistok-sjeveroistok, kao i dijelovi potopljene prve terase vile. Analizom sačuvanog priobalnog arhitektonskog dijela stambenog kompleksa, pretpostavljenog peristila s pogledom na zaljev i pristanište i vodospremom uz kaptirani izvor žive vode, može se rimsku vilu u Pomeru svrstati u krug peristilnih vila uz more, kao i rezidencijski antički kompleks gra-

25. V. GIRARDI JURKIĆ, Izvori i vodoopskrba antičke Pule, *Hanq*, sv. 10, Pula 2003, 11-21; ISTA, Castelli aquae, the main Water supply in Ager Polensis et Nesactiensis in South Istria (Croatia), *Proceedings*, Second International conference on waters in protected areas, European Water Association, Zagreb 2007, 161-164.

26. K. DŽIN, Rescue archaeological research at a portion of the Roman Building in Pomer in 2007, *Hanq*, sv. 16, Pula 2008, 172-175.

Pula, mozaik s hipokampom i rozetom, 2. stoljeće

đevina na poluotoku Vižula u Medulinu²⁷, ljetnikovac u zaljevu Valbandon kod Fažane²⁸, luksuznu maritimna vila na Barbarigi (tzv. Schwalbova vila)²⁹ i vilu u Verigama na Brijunima³⁰. Vila u Pomeru može se razvrstati u tip centripetalnih vila u Istri, za razliku od vile na Vižuli, koja pripada centrifugalnom krugu takvih rimskih kompleksa³¹. Zajedničko je svim ovim rimskim vilama da su bile ukrašene skupocjenim

27. A. GNIRS, Römische Luxusvilla in Medolino, *Jahrbuch für Altertumskunde*, sv. 2, Wien 2008, 157; V. GIRARDI JURKIĆ, Spoznaje o antičkoj vili na Vižuli kod Medulina (istraživanja 2006. i 2007. godine), *I. Porečki susreti arheologa. Rezultati arheoloških istraživanja na području Istre*, sv. 1, Poreč 2008, 89-104; ISTA, Scavi recenti di una villa dell'epoca Costantiniana a Medolino (Croatia), u: *Il cristianesimo in Istria fra tarda antichità e alto medioevo. Novità e riflessioni*, Città del Vaticano 2009, 169-185.

28. A. GNIRS, Forschungen in Istrien. I. Grabungen und Gebiet der antiken Herrschaftsvilla von Val Bandon, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts* (dalje: *JÖAI*), sv. 14, Wien 1911, 156-196; ISTI, Grabungen in südlichen Istrien, *JÖAI*, sv.15, Wien 1912, 5-16; V. GIRARDI JURKIĆ, Rimski kompleks maritimne vile u Valbandonu (Fažana), *Fažanski libar*, sv. 1, Fažana 2006, 45-52.

29. H. SCHWALB, Römische villa bei Pola, *Schriften der Balkankommission, Antiquarische Abteilung*, sv. 2, Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Wien 1902, 1-52.

30. Š. MLAKAR, Arhitektonsko-kompozicijske značajke rimskih vila rustika i ljetnikovaca Istre, *Jadranski zbornik*, sv. 15-16, Pula-Rijeka 1995, 33-36; V. BEGOVIĆ – I. SCHRUNK, *Brijuni. Prošlost, graditeljstvo, kulturna baština*, Zagreb 2007, 54-62.

31. A. GNIRS, Istrische Forschungsergebnisse auf dem Gebiete des römischen Villenbaues, *Verhandlungen der 50. Versammlung Deutscher Philologen und Schulmänner in Graz 1909*, Leipzig 1909, 121-123; R. MATIJAŠIĆ, n. dj., 487.

mramorom, sličnim geometrijskim i figuralnim raskošnim podnim mozaicima s motivom trodimenzionalnih rombova i rozetama te da su, kao i pomerska vila, imale izgrađenu operativnu obalu s pristaništem, kojima su morskim trgovačkim putovima stizali luksuzni proizvodi ali i umjetnički stilovi³².

Pomer, rimska cisterna s kaptiranim izvorom, 1.-4. stoljeće

Proučavanjem i sistematizacijom arhitektonskih ostataka i dekorativnih elemenata prostorija, kamenih i staklenih mozaičkih kockica, obloga zidova, fresaka i mramornih pločica, ulomaka finog stolnog posuđa, kućanske keramike i lampica, može se zaključiti da se u maritimnoj rezidencijskoj vili u Pomeru intenzivno i luksuzno živjelo. Posebno se ističe lampica s paunom na gornjoj strani diska, kao i amfore za vino i ulje. Otkrivene koštice pinjola, maslina, grožđa, orahove ljuske, školjki i ostaci kostiju, dokazuju da su se stanovnici vile hranili naročito voćem, školjkama, ribom i mesom, te obilato koristili maslinovim uljem i vinom u okviru uobičajne rimske mediteranske kuhinje.

32. A. DEGRASSI, I porti romani dell' Istria, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia Patria*, n.s., sv. 5, Trieste 1957, 24-81.

Mozaički pod s jedinstvenim motivom ptičjih glava s kljunom u kombinaciji rozeta, kao i upotreba rijetkih roza, crvenih i žutih mozaičkih kocica, upućuje na helenističke sheme i modne ukuse poznate već od 2. st. pr. Kr. (Pergamon) do 2. st. posl. Kr.³³, dok upotrebni i luksuzni predmeti posuđa, lampica i amfora, upućuju na kulturne i trgovačke kontakte stanovnika vile s područjem sjeverno od Apenina, srednjom Italijom i egejskom Grčkom od 1. do 4. st.

SUMMARY - SAŽETAK

AN EXCEPTIONAL MULTI-COLOURED MOSAIC OF ROMAN VILLA IN POMER

The article deals with a part of the residential centripetal Roman villa having L-shaped water reservoir, the captured spring and operative waterside discovered in 2007, in Pomer (Istria, Croatia). Specificity of the mosaic floor is in its white and black cobble stone frame and its square central field decorated with three-dimensional rhombuses. In the middle of the mosaic floor two multi-coloured eight-leaf rosette patterns are preserved. One rosette pattern has a rare motif of petals ended with stylised birds' heads and bills. That motif is known in Pula (Istria) as well as in Padua, all within the framework of the Tenth Italic Legion „Venetia et Histria“. The rosette is known „flower motif“ pattern of Hadrian times.

A rare L-shaped water reservoir with the spring is also found in villa. Only three such L-shaped reservoirs are known in Istria until present, so this archaeological find as well as the eight-leaf rosette pattern of the mosaic floor are particularities of Istrian villas of the 2nd century.

Building complex of maritime villa with peristyle and operative waterside (under sea surface at present) was used from the 1st to the 4th century according to the artifacts (vessels, amphoras, lamps, bottles etc.) found there.

33. F. RINALDI, *n. dj.*, 203.

